Úrkoporsó a garamszentbenedeki bencés apátságból

Alkotó	Körmöcbányai műhely
Készítés ideje	1480–1490
Anyag	hársfa, fenyőfa
Egyéb	Az esztergomi főszékesegyház letétje

Leírás

A garamszentbenedeki bencés apátsági templomból származó, Úrkoporsó néven ismertté vált szentsír, az egyetlen Magyarországon fennmaradt, késő középkori példája az Európa-szerte is ritka, fából készült, szabadon álló gótikus szentsír-építmény típusának. Rokon példái Zwickauból, Chemnitzből, Salzburgból ismertek.
Eredeti használatának módjával kapcsolatban számos hipotézis született, abban azonban egyetértenek a téma kutatói, hogy funkciója a Húsvéti szent liturgiához kapcsolódott: nagypénteken helyezték el benne a Garamszentbenedeken máig őrzött, szintén középkori eredetű, mozgatható-karú Krisztus-szobrot és itt őrizték húsvét hajnaláig. Számos szerkezeti elemének pontos rendeltetése azonban a mai napig nem tisztázott egyértelműen.
Az Úrkoporsó elkészítése nagy valószínűséggel Körmöcbányai műhelyhez köthető, kivitelezésében biztosan több szobrász, asztalos, festő/aranyozó működött közre.
A z ú.n. bejárati oldal két szoborfülkéje és a bennük álló apostolszobrok a bécsi restaurálás idején, Johann Hutterer szobrász műhelyében készültek, de számos más részlet is későbbi kiegészítés. Az eredeti elemek azonosításához alapos restaurátori vizsgálat lenne szükséges.

Proveniencia

1871-ben Simor János szállította az esztergomi Bazilika Szent István-kápolnájába, majd innen került 1964-ben a Keresztény Múzeumba.

Restaurálás

1872 Johann Hutterer (Bécs) (jelentősen kiegészítették, a hiányzó elemeket újrafaragták, felületeit újrafestették és aranyozták, felépítményét bedeszkázták). Ezt a beavatkozást dokumentálja at úrkoporsón olvasható felirat: Aediculam hanc olim Ecclesiae Conv. S. S. Benedicti de juxta Gran suam fecit et reficiendam jussit Joan. simor A. Eppus Strigon. a.d. 1872.
1954 Németh Kálmán
1974-79 Varga Dezső és a Képzőművészeti Egyetem hallgatói.

Kiállítások

• 1873 bécsi világkiállítás

Bibliográfia

• Sarkadi Nagy Emese: Das Heilige Grab aus Garamszentbenedek im Christlichen Museum, Esztergom. In: Der Schrein der Erlösung. Das Heilige Grab aus der Chemnitzer Jakobinische im europäischen Kontext. Chemnitz: Sandstein Verlag, 2023, 168-175.
• Juhos Rózsa: A garamszentbenedeki Úrkoporsó. A használat rekonstrukciójának lehetőségei. In: Ars Hungarica 2016/4, 339 - 352.
• Juhos Rózsa: Sepulchrum. Középkori szentsírok a nagypénteki és húsvéti szertartásban. Diplomamunka (ELTE-BTK Művészettörténeti Intézet) 2013.
• Heckmann-von Wehren, Irmhild: Das Heilige Grab der St Jakobikirche zu Chemnitz und seine typologische Einordnung im Kontext des deutschprachigen Kulturraumes. Anmerkungen zur Entstehungs- und Restaurierungsgeschichte sowie zu Stil- und Motivfragen. In: Denkmalpflege in Sachsen. Mitteilungen des Landesamtes für Denkmalpflege Sachsen, 2003. 37-38. Pozsony 2003, 716-717 (Endrődi G.).
• Glaser, Franz: Das monumentale Grabmal des Alboin (+ 975) in Möchling. In: Rudolfinum- Jahrbuch des Landesmuseums für Kärnten, 2003. (101-106.) 106. http://www.landesmuseum.at/pdf_frei_remote/Rudolfinum_2003_0101-0106.pdf .
• Takács Imre: Garamszentbenedek temploma és liturgikus berendezése. In: Pannonhalma, 2001. (159-186.) 180-182.
• Kroesen, Justin E. A.: The Sepulchrum Domini Through the Ages. Its Form and Function. (Liturgia condenda 10.) Peeters, Leuven, 2000. 102. 105. 164-165.
• Dobszay László: Liber Ordinarius Agriensis 1509. (Musicalia Danubiana). MTA Zenetudományi Intézet, Budapest, 2000. 59.
• Tripps, Johannes: Das handelnde Bildwerk in der Gotik. Forschungen zu den Bedeutungsschichten und der Funktion des Kirchengebäudes und seiner Ausstattung in der Hoch- und Spätgotik, Berlin, 1998. 116.
• Cséfalvay Pál, szerk.: Keresztény Múzeum, Esztergom. Budapest, 1993. Corvina. 178-179.
• Bodorné Szent-Gály Erzsébet: Szent Benedek Úrháza. Adatok a garamszentbenedeki úrkoporsó liturgikus használatához. In: Művészettörténeti Értesítő 36(1987) 155-157.
• Bodorné Szent-Gály Erzsébet: A garamszentbenedeki „megostorozott Krisztus” szobor a Keresztény Múzeumban. In.: Művészettörténeti Értesítő 30(1981) 60-62.
• Marosi Ernő: Megjegyzések a középkori magyarországi művészet liturgiai vonatkozásaihoz. In: Tüskés Gábror, Fazekas István (szerk.) „Mert ezt Isten hagyta…” Tanulmányok a népi vallásosság köréből. Budapest, Magvető 1986. (88-116.) 111.
• Prokopp Mária: A garamszentbenedeki Úrkoporsó az Esztergomi Keresztény Múzeumban. Corvina, Budapest, 1982.
• Taubert, Johannes: Farbige Skulpturen. München 1978. 48.
• Taubert, Gesine u. Johannes: Mittelalterliche Kruzifixe mit schwenkbaren Armen. Ein Beitrag zur Verwendung von Bildwerken in der Liturgie. In: Zeitschrift des Deutschen Vereins für Kunstwissenschaft, 23 (1969) 79-121.
• Radocsay D.: A középkori Magyarország faszobrai, Budapest, 1967. 9, 56, 74-76, 166-167.
• Radocsay Dénes: Sur quelques statues de bois gothiques. BMHB (Bulletin du Musée Hongrois des Beaux-Arts) 14(1959) 46. –Trajdos E. : Wit Stosz inscenizatiorem? Pamietnik Teatralny XIII (1964) 335-341.
• Aggházy Mária: Régi magyarországi faszobrok. Budapest, 1958. 17. 22.
• Radocsay Dénes: Az esztergomi kiállítás magyar anyaga. Szabad Művészet IX. 1955. I. 1. sz. 7-13. 12.
• Schwarzweber, Annemarie: Das heilige Grab in der deutschen Bildnerei des Mittelalters. Freiburg in Breisgau, 1944. 43-44.
• Gerevich László: A felvidéki szobrászat stílusfejlődése. Budapest 1943. 16.
• Kampis Antal: Középkori faszobrászat Magyarországon. Officina, Budapest, 1940 64-65. 66 148 Kép: 220. –Gerevich László: A garamszentbenedeki úrkoporsó. In: Gerevich Tibor et. al.: Emlékkönyv Gerevich Tibor születésének hatvanadik fordulójára. 1942. 43-59.

• Horváth E. Il rinascimento in Ungheria. Annuario III. Roma 1939. 140.
• Wagner V.: Vrcholne gotická drevená plastika na Slovensku. (Kny. Sbornik Matice Slovenskej) T. Sv. Martin 1936. 27. –Schürer O.-Wiese E.: Deutsche Kunst in der Zips. Brünn-Wien-Leipzig, 1938. 73-194, 197.
• Kampis Antal: A középkori magyar faszobrászat történetének vázlata 1450-ig. Budapest, 1932. 21.
• Péter András: A magyar művészet története I. Budapest, 1930. 156. 82. kép. –Wagner V.: Dejiny vytvarného umenia na Slovensku. Trnava 1930. 73-74 77.
• Edvi-Illés Gyula: Az esztergomi főszékesegyház. Budapest, 1929. 28.
• Edvi-Illés Gyula. Az esztergomi főszékesegyház. Prímás Album. Budapest, 1928. 151-177. 173.
• Gerevich Tibor: Esztergomi műkincsek. Prímás Album. Budapest, 1928. (179-263.) 219.
• Zalán Menyhért: A Pray-kódex feltámadási szertartásai. Pannonhalmi Szemle, 1927. 98.
• Brooks, Neil Conwell: The Sepulchre of Christ in Art and Liturgy, with Special Reference to the Liturgic Drama. University of Illinois 1921. 63. 16. kép.
• Haiczl Kálmán: A garamszentbenedeki apátság története. Élet, Budapest, 1913. 132-134.
• Divald Kornél: Magyarország csúcsíveskori szárnyasoltárai 1911. 44-45.
• Divald Kornél: Csúcsíveskori szárnyasoltárok Bars és Turóc vármegyében. MMÉEK XLV 1911. 539, 545-547, 548. 11-13 kép.
• Divald Kornél: A fafaragás. Az iparművészet könyve II. (szerk. Ráth Gy.) Budapest, 1905. 132-133. XX.t.
• Ipolyi Arnold: A besztercebányai egyházi műemlékek története és helyreállítása. MTA Könyvkiadó Hiv. Budapest, 1878. 78.
• Czobor Béla: A középkori egyházi művészet kézikönyve. Budapest, 1875. 196. I.
• Dankó József: Münster und Abtei S. Benedicti, Szent Benedek, an der Gran. Ungarische Revue XIII 1873. 18-19.
• Henszlmann I. A bécsi 1873. évi világ-tárlatnak magyarországi kedvelőinek régészeti osztálya. Budapest, 1875-76. 193.
• Dankó József: Die Feier des Osterfestes nach der alten römisch-ungarischen Liturgie. Oesterreichische Vierteljahresschrift für Katholische Theologie XI. Wien 1872, 177-181.
• Dankó József: A húsvéti isteni szolgálat a régi magyar egyházban, Esztergom, 1872. 44-48.
• Dankó József: Magyar szertartási régiségek. B) A nagypénteki isteni szolgálat. In: Új Magyar Sion 1871. (161-182.) 175-182.
• Mykovszky Viktor: Szent-Benedek. Hazánk s a Külföld V 1869. 552-554. kép: 549.
• Henszlmann, E. Die mittelalterliche Baukunst in Ungarn. Oesterreichische Revue IV/X (1866) 138-140.

